

**FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH
INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI
NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA**

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA EKOLOGIK
TA'LIM BO'YICHA O'QITISH TURLARI**

Osiyo xalqaro universiteti assistenti

Sidiqova Yulduz Sobirovna

S5-MT-22 guruh talabasi

Qazoqova Muhabbat Zokirovna

Kirish

Ekologik ta'lim erta bolalik rivojlanishining muhim jihati hisoblanadi. Bu yoshlikdan atrof-muhitga nisbatan xabardorlik, qadrlash va mas'uliyatni rivojlantirishga yordam beradi. Dunyo iqlim o'zgarishi, ifloslanish va yashash joylarini yo'q qilish kabi ekologik muammolar bilan kurashar ekan, bolalarda atrof-muhitni muhofaza qilish tuyg'usini shakllantirish zarurati yanada dolzarb bo'lib qoldi. Maktabgacha tarbiya - bu atrof-muhitni muhofaza qilishning asosiy tushunchalarini joriy etish uchun ideal bosqich, chunki yosh bolalar tabiatan qiziquvchan va atrofdagi dunyoni o'rganishga ochiq.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik ta'lim bo'yicha treninglar bolalarni tabiatga jalb qilish, ularning ekologik jarayonlar haqidagi tushunchalarini shakllantirish va barqaror amaliyotni o'zlashtirishga undashga qaratilgan. Ushbu dastlabki tajribalar ularning atrof-muhitni muhofaza qilish va barqarorlikka bo'lgan munosabati, xatti-harakatlari va qadriyatlarini shakllantiradi, bu esa ularni kelajakda ekologik mas'uliyatli fuqarolar bo'lish ehtimolini oshiradi.

Ushbu maqola maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik ta'limning turli turlarini o'rganadi, yosh o'quvchilarni jalb qilish uchun qo'llaniladigan usullar, faoliyat va yondashuvlarni ta'kidlaydi. Shuningdek, bu yerda ekologik ta'limni maktabgacha yoshdagi bolalar o'quv dasturlariga kiritish muhimligi, atrof-muhitga g'amxo'rlik qiluvchi avlodni tarbiyalashda pedagoglarning o'rnini muhimligi ta'kidlanadi.

Asosiy tanasi

1. Maktabgacha ta'lim muassasasida ekologik ta'limning ahamiyati

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik ta'lim muhim ahamiyatga ega, chunki u umrbod ta'lim va harakatlar uchun asos yaratadi. Bolalarni qayta

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

ishlash, resurslarni tejash va tabiatni hurmat qilish kabi tushunchalar qanchalik erta bo'lsa, ular bu amaliyotlarni kundalik hayotlariga kiritish ehtimoli shunchalik yuqori bo'ladi.

a. Atrof-muhit haqida xabardorlikni shakllantirish:

Maktabgacha ta'lim darajasida ekologik ta'lim chuqur akademik ta'limdan ko'ra ko'proq xabardorlikni oshirishga qaratilgan. O'yin va kashfiyot orqali bolalar tabiat dunyosi va inson faoliyati unga qanday ta'sir qilishini bilib oladi. Bu tushuncha tabiat bilan aloqani rivojlantirishga yordam beradi va bolalarni atrof-muhitga g'amxo'rlik qilishga undaydi.

b. Mas'uliyatli xulq-atvorni rivojlantirish:

Ekologik faoliyat bilan shug'ullanadigan bolalarda qayta ishlash, suvni tejash va energiyadan samarali foydalanish kabi odatlar paydo bo'ladi. Bu xatti-harakatlar vaqt o'tishi bilan mustahkamlanib, yanada barqaror turmush tarziga hissa qo'shadi. Bundan tashqari, ular hayvonlar, o'simliklar va tabiiy resurslarga g'amxo'rlik qilish muhimligini o'rganadilar, bu esa empatiya va mas'uliyatni rivojlantiradi.

c. Tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilishni rag'batlantirish:

Ekologik ta'lim maktabgacha yoshdagi bolalarni savol berishga, echimlarni o'rganishga va atrofdagi dunyo haqida tanqidiy fikrlashga undaydi. Bunday fikrlash ularni kelajakdagi qiyinchiliklarga tayyorlashda juda muhimdir, chunki ular kichik harakatlar atrof-muhitni qanday qilib katta o'zgartirishi mumkinligini bilib olishadi.

2. Ekologik ta'limda o'qitish usullarining turlari

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik ta'lim yosh o'quvchilarni mazmunli, yoshiga mos ravishda jalb qilish uchun mo'ljallangan turli xil o'qitish usullari orqali amalga oshiriladi. Bu usullarni tajribaviy, o'yinli va loyihaga asoslangan o'quv yondashuvlariga guruhlash mumkin, ularda amaliy faoliyat, tadqiqot va tabiiy muhit bilan o'zaro ta'sir qilish kiradi.

a. Tajribali ta'lim: ochiq havoda ta'lim va tabiatda yurish

Tajribali ta'lim maktabgacha ekologik ta'limning eng samarali usullaridan biridir. Bolalar tabiatni birinchi qo'ldan qilish, teginish va his qilish orqali o'rganadilar.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

Ochiq havoda ta'lim:

Ochiq ta'lim faoliyati bolalarni sinfdan tashqariga va bog'lar, bog'lar yoki o'rmonli joylar kabi tabiiy muhitga olib boradi. Bu joylarni o'rganish orqali bolalar bevosita tabiat bilan shug'ullanadilar, o'simliklar, hayvonlar, ekotizimlar va o'zgaruvchan fasllarni o'rganadilar. Ushbu mashg'ulotlar bolalarga tabiatning aylanish jarayonini o'rgatadi va ularning tabiatdagi o'rnini tushunishga yordam beradi.

Tabiatda sayr qilish:

Tabiatda sayr qilish bolalarni atrof-muhit bilan tanishtirishning oddiy, ammo samarali usullaridir. O'qituvchilar bolalarni qushlar, hasharotlar, daraxtlar va gullarni kuzatadigan sayohatlarga olib borishlari mumkin. Ushbu yurishlar orqali bolalarda kuzatish ko'nikmalari, biologik xilma-xillikni qadrlash va tirik mavjudotlarning yashash uchun bir-biriga bog'liqligini tushunish qobiliyati rivojlanadi.

b. O'yinga asoslangan ta'lim: o'yinlar va rol o'ynash

O'yinga asoslangan ta'lim atrof-muhit tushunchalarini o'rgatish uchun bolalarning o'yinga bo'lgan tabiiy moyilligini oshiradi.

Ekologik o'yinlar:

Atrof-muhit mavzularini ta'kidlaydigan o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarni jalb qilishning ajoyib usuli hisoblanadi. Ushbu o'yinlar narsalarni qayta ishlanadigan va qayta ishlanmaydigan toifalarga saralashni yoki hayvonlarni yashash joylariga moslashtirishni o'z ichiga olishi mumkin. Bunday o'yinlar orqali bolalar barqarorlik va atrof-muhitni muhofaza qilish haqidagi asosiy tushunchalarni qiziqarli va interaktiv tarzda o'zlashtiradilar.

Rol o'ynash:

Rol o'ynash atrof-muhit tushunchalarini o'rgatishning yana bir samarali vositasidir. Masalan, bolalar o'zlarini hayvonlar, o'simliklar yoki atrof-muhit olimlari sifatida ko'rsatishlari mumkin, bu ularga tabiatdagi turli rollarni va ularning atrofidagi dunyo bilan qanday munosabatda bo'lishlarini o'rganishga imkon beradi. Rol o'ynash ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga hayvonlar va o'simliklarga nisbatan hamdardlikni rivojlantiradi.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

c. Loyihaga asoslangan ta'lim: bog'dorchilik va qayta ishlash loyihalari

Loyihaga asoslangan ta'lim ma'lum bir ekologik mavzu yoki muammo bilan uzoq muddatli shug'ullanishni o'z ichiga oladi, bu esa bolalarga uni chuqur o'rganish imkoniyatini beradi.

Bog'dorchilik loyihalari:

Bog'dorchilik bolalarni atrof-muhit haqida o'rgatishning kuchli usulidir. Maktabgacha yoshdagi bolalar urug'larni ekish, o'simliklarni sug'orish va ularning o'sishini kuzatishda ishtirok etishlari mumkin. Bog'dorchilik bolalarga oziq-ovqat qaerdan kelishini, tuproq va suvning ahamiyatini va o'simliklarning hayot aylanishini tushunishga yordam beradi. Bundan tashqari, bu ularga tirik mavjudotlarga g'amxo'rlik qilishda sabr-toqat va mas'uliyatni o'rgatadi.

Qayta ishlash loyihalari:

Qayta ishlash loyihalari ekologik mas'uliyatni o'rgatishning yana bir amaliy usulidir. Bolalar qayta ishlanadigan materiallarni yig'ish, qayta ishlangan buyumlardan hunarmandchilik qilish yoki turli turdagi chiqindilarni saralash kabi tadbirlarda qatnashish orqali chiqindilarni kamaytirish muhimligi haqida bilib olishlari mumkin. Bu ularga qayta ishlash tushunchasini va uning atrof-muhitni muhofaza qilishdagi rolini tushunishga yordam beradi.

3. Ekologik ta'limda pedagoglarning roli

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ekologik ta'limning muvaffaqiyatida pedagoglar muhim rol o'ynaydi. Ular yoshga mos tadbirlarni ishlab chiqish, qulay o'quv muhitini yaratish va yosh bolalarda atrof-muhitni muhofaza qilish madaniyatini shakllantirishga mas'uldirlar.

a. Qiziqarli tadbirlarni loyihalash:

O'qituvchilar qiziqarli, interaktiv va maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanish bosqichlariga mos keladigan tadbirlarni yaratishlari kerak. Atrof-muhit ta'limi kengroq o'quv dasturiga kiritilishi kerak, bunda "hayvonlar", "o'simliklar" yoki "suv" kabi mavzular san'at, fan va o'yin faoliyati uchun markaz bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim muassasalaridagi ekologik ta'lim kelajak avlodning atrof-muhitga nisbatan tushunchasi va munosabatini shakllantirishda muhim

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMYI ONLAYN KONFERENSIYA

ahamiyatga ega. Tajribaviy, o'yin va loyiha asosida o'rganish orqali bolalar tabiat bilan chuqur aloqani rivojlantirishlari va uni muhofaza qilish muhimligini anglay boshlashlari mumkin. O'qituvchilar bu erta ekologik tajribalarni boshqarishda muhim rol o'ynaydi, bolalarga tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish va mas'uliyat kabi ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Cheklangan resurslar va o'qituvchilar malakasini oshirish kabi qiyinchiliklarga qaramay, maktabgacha ta'lim muassasalari diqqat bilan rejalashtirish va ijodkorlik bilan ekologik ta'limni o'z o'quv dasturlariga muvaffaqiyatli kiritishlari mumkin. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ekologik ta'limga ustuvor ahamiyat berish orqali bolalarning atrof-muhitni muhofaza qilish tuyg'usiga ega bo'lib ulg'ayishini, kelajakdagi ekologik muammolarni ongli va mas'uliyat bilan qarshi olishga tayyor bo'lishini ta'minlashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

Sobirovna, S. Y. (2023). O 'YIN ORQALI BOLA TAFAKKURI VA NUTQINI OSTIRISH. SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR, 1(3), 93-99.

2. Yulduz, S. (2023). KREATIV YONDASHUVLAR ASOSIDA BOLALAR NUTQI VA TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 23(2), 87-92.

3. Yulduz, S. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK TA'LIM BERISHNING O'ZIGA XOSLIGI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 21(3), 124-129.

4. Sobirovna, S. Y. (2022). PEDAGOGNING KREATIVLIGI BOLALAR IJODIY RIVOJLANISHINING ZARUR SHARTI. *PEDAGOGS* jurnali, 1(1), 219-220.

5. Sobirovna, S. Y. (2022). KICHIK MAKTAB YOSHDAGI O 'QUVCHILAR BILISH FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *PEDAGOGS* jurnali, 1(1), 158-160.

FAN, TA'LIM, TEXNOLOGIYA VA ISHLAB CHIQRARISH INTEGRATSIYASI ASOSIDA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI NOMLI III ILMIY ONLAYN KONFERENSIYA

6. Sobirovna, Y. S. (2023). Methods and Tools of Economic Education in Preschool Children. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(9), 109-115.

7. Sobirovna, S. Y. (2023). METODIST FAOLIYATI ASOSLARI. SAMARALI TA'LIM VA BARQAROR INNOVATSIYALAR, 1(5), 108-114.

Sobirovna, S. Y. (2023). Creativity in the work of an educator. American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(10), 361-367.

9. Sidiqova Yulduz. (2024). SYUJETLI-ROLLI O`YINLARNING BOLA FAOLIYATIDAGI AHAMIYATI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1), 44–51.

10. Sidiqova Yulduz Sobirovna. (2024). MAKTABGACHA TA'LIMDA NUTQ, MULOQOT O`QISH VA YOZISH MALAKALARINING SOHALARI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1), 52–62.

11. Sobirovna, S. Y. (2024). AESTHETIC EDUCATION AS A TOOL TO LEAD CHILDREN TO PERFECTION. *МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ:*

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(2), 354-367.

12. Yulduz, S. (2024). Estetik tarbiya bolalarni komillikka yetaklovchi vosita sifatida. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(2), 95-106.